

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізико-математичний
Кафедра методики викладання фізики і дисциплін технологічної освітньої галузі

Дипломна робота
магістра

з теми: «ЕРГОНОМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-
ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КАБІНЕТІ ІНФОРМАТИКИ»

Виконав:

студент 2 курсу Оп1-М18 групи

01 Освіта / Педагогіка

015 Професійна освіта (Охорона праці)

ОЧАКІВСЬКИЙ Максим Миколайович

Керівник:

Мендерецький В.В., доктор педагогічних
наук, професор

Рецензент:

Сморжевський Ю. Л., кандидат
педагогічних наук, доцент

Зміст

ВСТУП	3
--------------------	---

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Педагогічна ергономіка та її роль в освітній галузі	7
1.2. Значення ергономічних досліджень для реформування системи освіти в Україні	15
1.3. Ергономічні особливості розумової діяльності учнів	22

Розділ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕРГОНОМІЧНОГО ПІДХОДУ

В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ КАБІNETУ ІНФОРМАТИКИ

2.1. Інформаційно-навчальне середовище як ергономічний фактор в організації навчального процесу.....	30
2.2. Ергономіко-гігієнічні вимоги до роботи учнів з комп'ютерною технікою	38
2.3. Рекомендації науки ергономіка для організації роботи кабінету інформатики	46
2.4. Ергономічний підхід до обладнання кабінету інформатики	54

Розділ 3

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ЕРГОНОМІЧНИХ

ТЕХНОЛОГІЙ ДО ОБЛАДНАННЯ КАБІNETУ ІНФОРМАТИКИ

3.1. Методичні рекомендації щодо облаштування і використання кабінету інформатики загальноосвітніх навчальних закладів	64
3.2. Організація роботи кабінету інформатики	74
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Оптимізація чинників навчального середовища сприяє вдосконаленню умов праці учнів і вчителів. З позицій ергономіки навчальну діяльність, як і трудову, розглядають як процес перетворення інформації та енергії, який відбувається в системі "учитель – учень – засоби навчання – навчальне середовище". На сучасному етапі історичного розвитку суспільства у сфері освіти доцільно говорити про ергономіко-педагогічні умови праці. Розуміючи їх як сукупність специфічних чинників, що впливають на обсяг і тривалість навчально-інформаційного, психофізіологічного та емоційного навантаження у процесі навчально-виховної діяльності учителів і учнів.

Значна частина сучасних науково-практичних досліджень присвячена проблемі ергономіки безпечного проведення навчальних занять (Желібо Є.П., Катренко Л.А.), охороні праці в освітніх установах (Пістун І. П., Березуцький В.В.), управління безпекою праці (Лапін В. М., Запорожець О.І.). Окреслена проблема також перебуває в центрі наукових пошуків зарубіжних учених (Інгенкамп К., Кюдер К., Пірсон К., Рюлон П., Річадсон М.). Проблеми становлення та розвитку моніторингу безпеки праці в галузі освіти вивчають Атаманчук П.С., Мендерецький В.В., Панчук О.П., Білик Р.М..

Об'єктом нашого дослідження визначено ергономічні основи процесу організації безпечного проведення навчальних занять у закладах освіти.

Предметом дослідження є методи, форми та засоби забезпечення безпеки праці під час проведення навчальних занять в кабінетах інформатики.

Загальна мета дослідити особливості запровадження ергономічних підходів щодо облаштування кабінету інформатики загальноосвітніх навчальних закладів для безпечного проведення навчальних занять.

У своїй роботі ми виходили із наступної гіпотези: система організації охорони праці під час проведення навчальних занять в кабінетах

інформатики буде ефективною якщо буде розроблена чітка система методів, форм та засобів щодо ергономічних заходів і сформований пакет відповідних методичних та інструктивних матеріалів щодо такої діяльності.

Виходячи із гіпотези для досягнення мети необхідно було розв'язати слідуючі завдання:

- проаналізувати літературні джерела щодо ергономічних досліджень проблеми організації навчально-пізнавальної діяльності в кабінеті інформатики;
- визначити шляхи впровадження системи безпеки праці в закладах освіти;
- дослідити проблему запровадження розробленої ергономічної системи для організації безпечної навчально-пізнавальної діяльності в кабінеті інформатики;
- здійснити перевірку ефективності запропонованої ергономічної системи організації безпечного проведення навчальних занять;
- розробити методичні рекомендації щодо покращення ергономічної системи безпечного проведення навчальних занять.

У відповідності з поставленим завданням у дослідженні використані слідуючі методи:

- теоретичні (аналіз педагогічної, психологічної, науково-методичної, дидактичної, методологічної літератури, синтез, узагальнення, класифікація);
- емпіричні (анкетування, бесіди, тестування, спостереження, вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду, моделювання);
- системний і концептуальний аналіз реального стану проблеми моніторингу якості освіти;
- розробка оптимальної системи безпеки праці, адаптованої до умов українських освітніх установ;
- оцінка системи організації безпечного проведення навчальних занять та практична діяльність з організації і безпечного проведення навчального процесу.

Наукова новизна дослідження полягає у:

- а) розкритті теоретико-методологічних засад запровадження розробленої ергономічної системи безпеки праці в закладах освіти;
- б) в теоретичному обґрунтуванні моделі організації проведення навчальних занять на основі досягнень ергономічної науки, що забезпечує успішне прогнозування навчальних досягнень;
- в) виявлені головних властивостей, основних характеристик та принципів системи моніторингу, що забезпечують управління безпекою праці в закладах освіти.

Практична цінність дослідження полягає:

- розроблена ергономічна система безпеки праці в закладах освіти може слугувати науково-методичним обґрунтуванням практичного розгортання діяльності з аналізу ризику і управління безпекою в освітніх установах;
- виявлені принципи ефективного використання моніторингу безпеки праці, їх апробація та управління ризиками сприяють впровадженню і розвитку ергономічних технологій, інтенсифікації і підвищенню якості навчального процесу;
- розроблені технології та діагностичні методики, що дозволяють забезпечити ефективне управління ризиками і безпекою в освітніх установах.

Методологічну основу дослідження складають основні положення теорії пізнання, відображення, принципу єдності свідомості і діяльності, діалектична концепція розвитку, яка обумовлює появу нової якості у процесі зміни кількісних характеристик явища.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалось: у ході звітної наукової конференції; при використанні розроблених сценаріїв організації безпечного проведення навчальних занять у ході педагогічної практики.

В результаті проведеного дослідження на захист виноситься: ергономічна система для організації безпечної навчально-пізнавальної діяльності в кабінеті інформатики.

Структура роботи:

Магістерська робота складається із вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

У вступі відображено актуальність, мету та завдання дослідження.

Перший розділ «Теоретико-методологічні основи дослідження» розбитий на три параграфи. В першому параграфі «Педагогічна ергономіка та її роль в освітній галузі» розкриваються провідні тенденції оновлення складових професійно-педагогічної освіти за рахунок уведення орієнтованих на людину наукових і навчальних дисциплін, серед яких значне місце має займати ергономіка. В другому параграфі досліджується значення ергономічних досліджень для реформування системи освіти в Україні. У третьому параграфі розкриваються ергономічні особливості розумової діяльності учнів, які пов'язані з безпечною організацією праці в загальноосвітній школі.

В другому розділі «Реалізація ергономічного підходу в навчальному процесі кабінету інформатики» досліджується інформаційно-навчальне середовище як ергономічний фактор в організації навчання в школі. Також розроблені ергономіко-гігієнічні вимоги до роботи учнів з комп'ютерною технікою, наводяться конкретні рекомендації науки ергономіка для організації роботи кабінету інформатики. Розділ розбитий на чотири параграфи. В яких описаний ергономічний підхід до обладнання кабінету інформатики.

В третьому розділі подані практичні рекомендації щодо облаштування і використання кабінету інформатики загальноосвітніх закладів під час проведення навчальних занять та розроблені рекомендації щодо організації безпечного проведення навчальних занять в кабінетах інформатики. Він складається з двох параграфів.

Завершують магістерську роботу висновки, література та додатки.

ВИСНОВКИ

В ході проведеного дослідження були повністю виконанні поставлені завдання і **досягнуті такі результати:**

1. Проаналізовано літературні джерела щодо ергономічних досліджень проблеми організації навчально-пізнавальної діяльності в кабінеті інформатики.

2. Визначено методи, форми та засоби забезпечення безпеки праці під час проведення навчальних занять в кабінетах інформатики.

3. Досліджено проблему запровадження розробленої системи методів, форм та засобів щодо ергономічних заходів і сформовано пакет відповідних методичних та інструктивних матеріалів щодо такої діяльності.

4. Здійснено перевірку ефективності запропонованої ергономічної системи безпеки праці в закладах освіти.

5. Розроблено методичні рекомендації щодо облаштування і використання кабінету інформатики загальноосвітніх навчальних закладів.

На основі результатів проведеного експериментального навчання учнів можна зробити слідуєчі **висновки:**

1. Створена ергономічна система безпеки праці в закладах освіти та запроваджені технологічні схеми цілеспрямованого управління такою діяльністю, які орієнтовані на освітнє середовище, адекватне сучасним освітнім стандартам сприяють покращенню навчально-пізнавальної діяльності.

2. Ергономічні засади організації безпеки праці в закладах освіти можуть бути використані як засіб підвищення ефективності діяльності освітнього закладу.

3. Теоретично обґрунтовано ергономічна модель аналізу ризику і управління безпекою в освітніх установах.

4. Головні властивості, основні характеристики та принципи побудови ергономічної системи безпеки праці в закладах освіти забезпечують ефективність діяльності освітнього закладу.

5. Виявлені принципи ефективності використання ергономічної моделі аналізу ризику і управління безпекою в освітньому просторі та їх апробація сприяють впровадження і розвитку нових інноваційних освітніх технологій, інтенсифікації і підвищенню якості навчального процесу.

6. Розроблена ергономічна система організації безпечного проведення навчальних занять в кабінетах інформатики може служити науково-методичним обґрунтуванням практичного розгортання діяльності в ракурсі аналізу ризиків і управління безпекою в освітньому просторі.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук П.С., Мендерецький В.В., Панчук О.П., Чорна О.Г. Основи охорони праці: Навч. посіб. – К: Центр учбової літератури, 2011. – 175 с.
2. Атаманчук П.С., Мендерецький В.В., Панчук О.П., Чорна О.Г. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. – К: Центр учбової літератури, 2011. – 277 с.
3. Атаманчук П. С. Охорона праці в галузі: навчальний посібник / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, Р. М. Білик. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 322 с.
4. Безпека життєдіяльності (теоретичні основи та практичний курс) : Навч. посібник / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, Р. М. Білик, У. І. Недільська. – Кам'янець-Подільський: ТОВ : «Друк-Сервіс», 2014. – 208 с.
5. Безпека життєдіяльності та цивільний захист і методика їх навчання: Навч. посібник / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, Р. М. Білик, О. Г. Чорна, У. І. Недільська. – Кам'янець-Подільський: ТОВ : «Друк-Сервіс», 2013. – 244 с.
6. Безпека життєдіяльності (теоретичні основи) : Навч. посібник / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, О. Г. Чорна. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 276 с.
7. Безпека життєдіяльності та охорона праці (практичний курс) : / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, О. Г. Чорна. – Кам'янець-Подільський : Буйницький О.А., 2010. – 152 с.
8. Безпека життєдіяльності у надзвичайних ситуаціях (цивільний захист населення)/ П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, Р. М. Білик. – Кам'янець-Подільський :ТОВ «Друк-сервіс», 2014. – 84 с.
9. Березуцький В. В., Васьковець Л. А., Вершиніна Н. П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
10. Величко С. П., Царенко І. Л, Царенко О. М. Методика викладання безпеки життєдіяльності: Навчальний посібник. - К.: КНТ, 2008. - 318 с
11. Вовкотруб В.П. Ергономічні чинники психологічного захисту викладача, студента й учня в процесі підготовки та виконання навчального

фізичного експерименту // Наукові записки. – Випуск 38. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С. 22-27.

12. Гамаш Дж., Бідюк П. Людський фактор та ергономіка: (вступний курс) – К.: Корнійчук, 2001. - 234 с.

13. Гогіташвілі Г. Г., Карчевські Є.-Т., Лапін В. М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 367 с.

14. Гігієнічні нормативи ГН 3.3.5-8-6.6.1-2002 «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу». Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.12.2001 № 528.

15. ДБН В.2.5-28-2006 «Природне і штучне освітлення».

16. ДБН 2.09.04-87 Адміністративні та побутові будівлі.

17. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС «Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників».

18. ДСанПіН 3.3.6.096-2002 Державні санітарні норми і правила при роботі з джерелами електромагнітних полів.

19. ДСН 3.3.6.042-99 Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.

20. ДСН 3.3.6.037-99 Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку.

21. ДСН 3.3.6.039-99 Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації.

22. Душков Б.А., Королев А.В., Смирнов Б.А. Основы инженерной психологии: Учебник для студентов вузов. – К.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2002. – 576 с.

23. Ергономіка. Навчально-методичний посібник / Гервас Ольга Геннідівна. – Умань: видавничо-поліграфічний центр «Візаві». - 2011. – 130 с.

24. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека

життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ., 2002. – 328 с.

25. Желібо Є. П., Баранова Н. І., Коваленко В.В. Охорона праці в галузі. Навч. посібник для ВНЗ. Ірпінь. - 2002.

26. Закон України «Про загальну середню освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К. : Міленіум, 2002. – С. 103–126.

27. Зинченко В. П., Мунипов В. М. Основы эргономики. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1999. – 344 с.

28. Іваськевич І.О. Ергономіка: Навчальний посібник. – Тернополь: Економічна думка, 2002. - 167 с.

29. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І. П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: Навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2009. – 540 с.

30. Конвенція МОП 187 «Про основи, що сприяють безпеці й гігієні праці».

31. Концепція освіти з напрямку "Безпека життя і діяльності людини" / В.О. Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2001. – № 6. – С. 6–17.

32. Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.

33. Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.230-2007 ССБТ. Системи управління охороною праці. Загальні вимоги.

34. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems – Requirements. Системи менеджменту охорони праці – Вимоги.

35. Міжнародний стандарт OHSAS 18002, Guidelines for the implementation of OHSAS 18001. Настанова по впровадженню OHSAS 18001.

36. Мендерецький В.В., Недільська У.І. Безпека праці при використанні інформаційно-телекомунікаційних технологій навчання // Збірник наукових

праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна. – Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. Івана Огієнка, 2017. – Вип. 23. – С. 200-204.

37. Мендерецький В.В., Недільська У.І. Зміст навчань з безпеки життєдіяльності в освітніх закладах України // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізико-математичні науки. – Вип. 5. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. – 147 с. – С. 54–59.

38. Мендерецький В.В. Вимоги ергономіки до сучасних умов праці / Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізико-математичні науки. – Вип. 10. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. – С. 21-26.

39. Мендерецький В. В. Значення навчання з безпеки життєдіяльності в освітній системі України / В. В. Мендерецький, У. І. Недільська, О. Г. Чорна. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. – Вип. 18. – С. 215–217.

40. Мендерецький В. В. Навчання з аналізу ризику і управління безпекою / В. В. Мендерецький, У. І. Недільська. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2013. – Вип. 12.

41. Мендерецький В. В. Безпеки життєдіяльності та цивільний захист населення як методологічна складова розвитку професійної компетентності майбутніх учителів фізико-технологічного профілю / В. В. Мендерецький, У. І. Недільська ; [ред. П. С. Атаманчук]. – Кам'янець-Подільський : К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2013. – Вип. 19. – С. 304–307.

42. Мендерецький В. В. Сьогоднішні можливості вивчення питань, які пов'язані з безпекою життєдіяльності в Україні / В. В. Мендерецький, У. І. Недільська. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2014.

– Вип. 20. - С. 104–107.

43. Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І., Романів А.С., Петрук М.П., Скіра В.В., Васійчук В.О., Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавництво НУ "Львівська політехніка", 2009. - 264 с.

44. Плахтій П.Д., Мендерецький В.В., Болібрух Б.В., Юхименко А.П., Савчук А.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський "Медобори", 2003.- 304 с.

45. Основи охорони праці (практичний курс) : навчальний посібник / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, О. Г. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 224 с.

46. Основи охорони праці: Підручник / За ред. проф. В.В.Березуцького – Х.: Факт, 2005. – 480 с.

47. Плахтій П.Д., Мендерецький В.В., Панчук О.П., Баран Г.М., Олійник О.І. Безпека життєдіяльності у надзвичайних ситуаціях: Навчально-методичний посібник для підготовки майбутнього учителя. - Кам'янець-Подільський: Друк ПП Буйницький О.А (студія «РУТА»), 2006. - 144 с.

48. Поплавська О.М. Ергономіка: Навч. Посібник. – К.: КНЕУ, 2006. – 320 с.

49. Протоєрейський О. С, Запорожець О. І. Охорона праці в галузі: Навч. посіб. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 268 с.

50. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці: Навч. посіб. – 4-те вид., допов. і перероб. – К.: Університет «Україна», 2009. – 295 с.

51. Скидан С.А. Понятие и сущность эргономики как науки // Придніпровський науковий вісник. Педагогіка середньої та вищої школи. - 1998. - №70. - С.1-8.

52. Скидан С.А. Эргономические основы учебного процесса в высшей школе: Монография. - К.: Редакція "Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України". - 1998р. - 222 с.

53. Скобло Ю. С., Соколовська Т. Б., Мазоренко Д. І., Тіщенко Л. М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих

навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. – Київ: Кондор, 2003. – 424 с.

54. Сидорчук Л.А. Методичні рекомендації до самостійного вивчення курсу «Основи ергономіки» для студентів освітньої галузі «Технології» / автор-укладач: С.А.Сидорчук. - К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. - 56 с.

55. Ткачук К. Н., Халімовський М. О., Зацарний В. В. та ін. Основи охорони праці: Підручник. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К.: Основа, 2006. – 444 с.

56. Трофімов Ю.Л. Інженерна психологія: Підручник. – К.: Либідь, 2002. – 264с.

57. Шевяков О. В. Ергономіка в системі психології праці: навч. посіб./ О. В. Шевяков. – Дніпропетровськ: ДГУ, 2007. – 157 с.

58. <http://www.mon.gov.ua> Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

59. <http://base.safework.ru/iloenc> Энциклопедия по охране и безопасности труда МОТ.

60. <http://base.safework.ru/safework> Библиотека безопасного труда МОТ.